Reneszánsz kőszőnyeg

A Szent István-bazilika megújult környezete

Tóth Ágnes

Nappalonként a tér rózsaszínben ragyog a Szent István-bazilika előtt. Elragadó a fény és az árnyék játéka a burkolat vöröses, szürke és fekete mintázatán. Öröm itt sétálni, vagy üldögélve a templom lépcsőjén csak ott lenni és befogadni a megkapóan szép látványt és harmóniát. Az élményt Török Péter kerttervező-tájépítésznek köszönhetjük.

Tájba berajzolt gesztusoknak nevezte egyik nyilatkozatában a tájépítészetet Török Péter, aki a többi között a Vigadó-tér, az átalakítás előtt álló Liszt Ferenc-tér és a Nemzeti Színház parkjának terveit jegyzi, s aki éppen a Holocaust Múzeum függőkertjének tervezésén dolgozik. A Szent István bazilika műemléki revitalizációja során a terasz-sétányt, a szegélykerteket, az apszis mögötti zöldfelületeket, valamint a főbejárathoz vezető teret s annak burkolatait tervezte. E „gesztusok" a meglévő építészeti mű pompázatos kiegészítői.

A főbejárat előtti, megkapóan szép ornamentika. Hangsúlyos a palástforma, amely visszajátssza az apszis ívét

EGO SUM VIA VERITAS ET VITA

– *A neoreneszánsz templom építői, Hild József, Ybl Miklós, majd a belső teret befejező Kaiser József építészek itáliai analógiák nyomán dolgoztak. Feltételezem, a közvetlen környezet megtervezéséhez az Ön számára is Itália volt az ihlető.*

– Valóban, többször jártam Olaszországban e munka kapcsán is, történelmi kirándulásokon vettem részt, továbbá könyveket, fotókat és más dokumentumokat tanulmányoztam. A reneszánsz építészeti kánon mindig nagyra becsülte a környezetet, a kert, a táj és az épület egységét. A Bazilikánál is megfigyelhető e gondolat; Ybl kiemelte, a környezet föle helyezte az épületet (rámpák, lépcsők), és a szintkülönbséghez komponálta a növényeket. A jelzésszerű kertek, a finom exteriőrök fontos és hangsúlyos elemek más munkáiban, például a Várkerthez, az Operaházhoz készült akvarelljein is. Itt szintén felfedezhetők az itáliai reneszánsz kerthez kapcsolható attribútumok: oszlopok, baluszterek, hangsúlyos támfalak, lépcsőkkel, rámpákkal osztott teraszok. Egyébként az építészettörténeti hasonlóságok mellett tanulmányoztam a liturgikus tereken megjelenő növényzet szimbolikáját is.

– A *Bazilika környékén is csupán jelzésszerű kerteket látunk. A növényzet nem hangsúlyos, inkább csak körberajzolja az épület körvonalait.*

– Annak idején sokan panaszolták, hogy a Bazilika épülete hátat fordít a főútnak. A két öntöttvas korláttal szegélyezett apsziskertet (így nevezem őket) ritmikusan kiosztott, különböző magasságú, zöld kontúrokkal terveztem meg, amely átölelő gesztust hozott a Bajcsy-Zsilinszky útra. Az északi kert nagyobb, a benne lévő idős kínai cedrófa botanikai érdekesség. E kertben a munkák során előkerült egy Bazilikával azonos korú ásott kút, amely a város történetének jelen-

Ahogy mi látjuk az új teret (balra) és ahogy a tervező elképzelte: a Szent István Bazilika homlokzata a lépcső elé terített „kőszőnyeggel”

A fedőkő és talplemez közét áttört szerkezetű, koncentrikus körök díszítik, amelyek az első építési periódus architektúráját idézik

tős emléke lehetne. A felépítménye nem volt meg, ehhez készítettem tervet, s most megpróbálom elérni, hogy a kút visszakerülhessen ide. Úgy gondolom, a kút felállításával véglegesülne a bazilika környezetének felújítása. A külső terasz sétányát alacsonyra nyírt növényekkel, zöld-architektúrával kereteztük. A főhomlokzat előtti íves parterre-be egy-két méter magas, lapított gömb formájú tiszafát javasoltam. Sajnos, hiába – akárcsak az oldalhomlokzatokat kísérő bordűrkertekben, ahol a zöld növények olyan plasztikai elemek, amelyek az építészeti alaprajzot hangsúlyozzák.

– *A Bazilika környezetének reneszánsz hangulatot idéző és hangsúlyos eleme a burkolatarchitektúra. Örvénylő, dinamikus mintázatával invenciózus alkotás. Mi inspirálta e minta kiválasztására?*

– A burkolatnak három kiemelt része van: a kápolna előtti kőpadozat (capella cosmata), az oldalhajók bejáratai elé tervezett kőszőnyegek (porta inferior cosmata), valamint a főbejárat, illetve a harangtorony tengelyét kitűző kőburkolat-díszítmény (campanile cosmata). A Szent Jobb-kápolna bejáratának közelében találtam azt a balusztertöredéket, amely inspirálta a burkolatot, és annak díszítményét. Itt a fedőkő és talplemez közét – az egyébként egységesen megjelenő bábos korláttal szemben – áttört szerkezetű, koncentrikus körök ritmizálásával szerkesztett, vörös márvány faragott kőbetét díszítette. E mintát a Bazilika déli hajóinak üvegablakainak frízein éppúgy megtalálhatjuk, mint a portikusz bronzkapuján. A Kiscelli Múzeum archívumában található Klösz-felvételek azt bizonyították, hogy a XIX. században a mai bábos korlátot megelőzően, a korlátközöket ezek a körkörös, önmagukba visszatérő díszítmények alkották. Ezek leginkább a cosmatákra emlékeztettek, amelyek a XI-XIII. század kedvelt díszítőmotívumai voltak. Nevét a görög eredetű

Bábos korlát és az oldalhomlokzatot kísérő bordűrkert a déli oldalon

A cosmaták hajlékony vonalvezetésükkel mozgalmassá teszik a burkolatot

Cosmas családról kapta, amelynek tagjai Róma híres mozaikrakó és márványfaragó mesterei voltak. A cosmaták Itáliában szakrális terek gyakori ornamentikái, padozatokat, oszlopfőket, szószékeket díszítenek – szinte kizárólag enteriőrökben. Így az, hogy e motívum itt külső térben jelenik meg, az egész világon is ritkaságszámba megy. Mindezen túl, a múlt árnyékából leképzett formák visszaidézik Ybl és a régi mesterek díszítménytárának finoman rafinált, kedvelt motívumait.

– Bármelyik irányból érkezünk a főbejárathoz, az előtte kitáruló tér lenyűgöző hatású. Elsősorban a tágasság, majd a perspektíva ejtett ámulatba. A látványnak egészen különös, marasztaló vonzereje van…

– Manapság a városban egyre több a deformált, zsugorodott tér, amelyek inkább közlekedési csomópontok és nem emberek által használható közterületek. A Bazilika előtt alapvetően díszítetlen teret szerettem volna készíteni, hogy a burkolat és mintázata, valamint a két reneszánsz obeliszkes kút kellően érvényesüljön. A templom szimmetriatengelyét hoztam tovább és ez jelölte ki a burkolat architektúrájának tengelyét is. A lépcső szélességében tartott kőszőnyeget terítettem az épület elé. A tér ornamentikájában hangsúlyos a palást forma, amely visszajátssza az apszis ívét. A cosmatatáblák egy pontra koncentrálódnak, s az örvénylő formák – akárcsak a többi hangsúlyos részen – elevenséget hoznak a monoton rendben ismétlődő, sűrű szövetű kőfelület közé. Terveimben az apszist egységes zöld fal

A teret két reneszánsz kút díszíti…..

Az északi apsziskertben talált, a bazilikával azonos korú kút felépítménye egyelőre csak Török Péter tervrajzán létezik

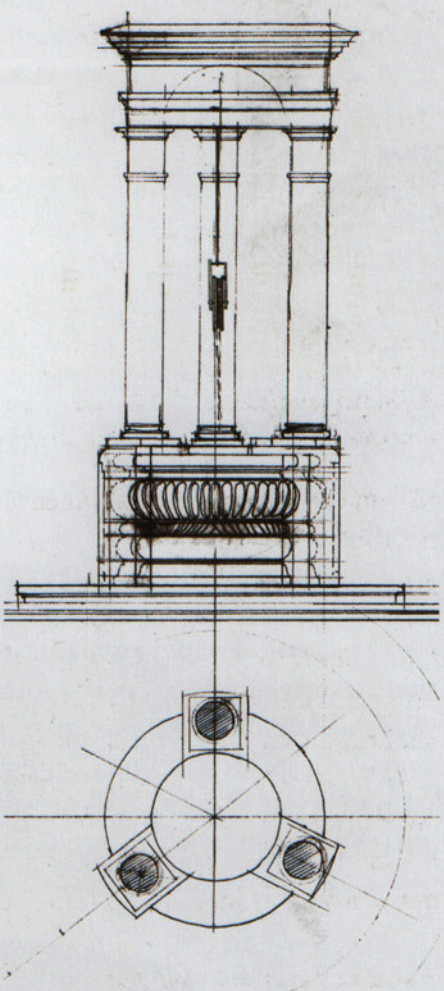

keretezte volna, ez sajnos nem valósult meg. De nem lehetetek teljesen elégedetlen. Nem kis örömmel töltött el, amikor valaki azt mondta nekem: ez a tér némiképp a római Szent Péter-templom terének hangulatát idézi. A Bazilika és környezete egyházi és állami reprezentáció helye, egyházi és polgári főtér. Ma Budapest emblematikus jelképe. Ezt kívántam érzékeltetni, ennek szellemében dolgoztam mindvégig a tervezés és a kivitelezés során, munkatársaimmal Dr. Farkas Attilával, Fazakas Gáborral és Kralovánszky Rékával együtt.

(Fotó : Török Péter, Kaczúr György)